

СЧЕТОВОДНА МАТРИЦА НА МОДЕЛА НА ОТЧИТАНЕ НА ВАУЧЕРИТЕ ЗА ХРАНА

Христо Досев

Дипломиран експерт-счетоводител, регистриран одитор
Управляващ съдружник в „Досеви – консултации и
одит“ ООД и в „Търтей консулт“ ООД – Габрово

Ключови думи:	Резюме
<p>Ваучери за храна</p> <p>Социални разходи в натура</p> <p>СС 19</p> <p>Счетоводно отчитане</p> <p>Доходи на персонала</p> <p>Наети лица</p>	<p>Счетоводното отчитане на механизма на предоставяне на ваучерите за храна по чл. 209, ал. 1 от ЗКПО не веднъж е било коментирано в професионалната общност. По тази тематика Министерството на финансите е издало две указания: УК-3 от 2005 година и УК-1 от 2022 година, в които има трайно изграден механизъм на текущо счетоводно отчитане на стопанските операции, осъществени от всички участници по веригата – предприятия – работодатели, оператори на ваучери за храна и търговците, приемащи ваучерите за храна като разплащателно средство. Фактът, че 2022 година стана особено атрактивна за предприятията да ползват ваучерите за храна като част от своята социална политика, постави отново на дневен ред особеностите на текущото счетоводно отчитане в хронологичните счетоводни регистри на предприятията, участващи в схемата. Настоящата статия ще има за цел да удовлетвори потребностите за текущо счетоводно отчитане на стопанските операции на всички предприятия, ползващи ваучерите за храна, като ще представи една матрица, в която през призмата на конкретна фактическа обстановка ще се опитаме да дадем всички възможни счетоводни записвания, които всяко едно предприятие следва да направи. Стъпвайки на приложимата нормативна счетоводна база и насоките, дадени от компетентните органи, статията ще даде отговор на множество въпроси, поставени от практикуващите счетоводители, свързани с процеса на текущото счетоводно отчитане на сделките и събитията, осъществени от предприятията в страната.</p>

Въведение

Ваучерите за храна са били винаги инструментариум на социалната политика на предприятията – работодатели. Предимствата на този модел на допълнително заплащане възнагражденията на персонала са тези, че при спазване на изискванията на Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО) за третирането им като социални разходи, предоставени в натура по реда на § 1, т. 34 от ДР на материалния данъчен закон, доходът на персонала няма да се облага с данък по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ), а при определени обстоятелства този разход на

предприятията няма да подлежи на облагане с данък върху разходите по реда на чл. 204, ал. 1, т. 2, буква „б“ от ЗКПО.

Повишеният интерес за ползването на ваучерите за храна, като средство за допълнително стимулиране на наетите лица, е фактът, че за финансовата 2022 година необлагаемият им размер от 80 лева е повишен на 200 лева месечно за всяко наето лице. Също така (съгласно действащото към този момент законодателство) за текущата 2022 година е допустимо предоставянето на ваучерите за храна по чл. 209, ал. 1 от ЗКПО да става и в следващ месец от същата 2022 година, като при това положение те няма да подлежат на облагане с данък върху разходите, при условие че общият размер на предоставените ваучери за храна през съответния месец е до законово установения необлагаем размер за всеки от месеците, за които се отнасят предоставените ваучери, за всяко наето лице. Пак отново за 2022 година (отново съгласно действащото към момента законодателство) ваучерите за храна могат да се ползват освен в заведения за бързо обслужване, както и в обекти за търговия с храни, включително магазини за хранителни стоки, супермаркети, хипермаркети и др., осъществяващи дейност в съответствие с изискванията на Закона за храните, но и за плащане на разходи за ползвани битови нужди на електрическа и топлинна енергия, природен газ и вода, на дейности, осъществявани от културни организации по Закона за закрила и развитие на културата и на показ на филми съгласно Закона за филмовата индустрия. От всичко казано от нас по-горе се вижда, че все повече предприятия ще се възползват от механизма на ползването на ваучерите за храна като социален разход, предоставен в натура, а оттам и засиленият интерес към текущото счетоводно отчитане за всяка една стопанска операция е логично очакван. В следващите редове всяко едно предприятие, участващо във веригата по използването на ваучерите за храна: предприятия – работодатели, предоставящи ваучерите за храна на своя персонал под формата на социални разходи, предоставени в натура; операторите на ваучери, получили разрешение да разпространяват и отговарят за организирането, контрола и заплащането на стоки и услуги, посредством заплащане с ваучери за храна; както и търговците, които продават стоки и услуги, приемащи ваучерите за храна като законно платежно средство, ще намерят конкретните счетоводни записвания, които следва да съставят в своите хронологични счетоводни регистри в зависимост от стопанската операция и търговско-правна сделка, по която те са участници.

Изложение

Предмет на настоящия материал ще бъдат счетоводните записвания, които всяко едно от предприятията, участващи във веригата по използване на ваучерите за храна, следва да състави в своите хронологични счетоводни регистри, съобразявайки се с изискванията на приложимото счетоводно, а в определени случаи и данъчно законодателство. Още в началото на нашето изложение следва да подчертаем, че материалът няма за предмет да разглежда доколко ваучерите за храна отговарят на дефиницията за социален разход, предоставен в натура по реда на ЗКПО, или дали са спазени всички изисквания на законодателството по отношение общодостъпност на социалната придобивка.

Стъпвайки здраво върху основите на приложимата национална счетоводна база (НСС) и уповавайки се на двете указания, които Министерството на

финансите е дало по разглежданата проблематика – УК-3 от 21.03.2005 година¹ и УК-1 от 10.05.2022 година², смятаме да разгледаме изчерпателно възможните стопански операции, като паралелно изготвим матрица, в която да покажем конкретните счетоводни записвания, които всяко едно от предприятията – оператор, работодател и търговец, следва да направи във връзка със своята счетоводна отчетност.

По наше мнение, за да бъдем достатъчно прецизни и близки до действителните отношения, настъпващи в практиката, ще изясним икономическата същност на ваучерите за храна, за да успеем да онагледим счетоводното им отчитане, пречупено през приложимата нормативна база. В този ред на мисли при допускането за конкретни стопански процеси и събития ще вземем и нормативните изисквания, изложени в *Наредба № 7 от 9.07.2003 г. за условията и реда за издаване и отнемане на разрешение за извършване на дейност като оператор на ваучери за храна и осъществяване дейност като оператор*³ (Наредбата).

Съгласно чл. 2, ал. 1 от Наредбата чрез ваучерите за храна работодателите предоставят на лица, работещи по трудови правоотношения и по договори за управление, наричани по-нататък „ползватели“, средства за храна отделно от възнаграждението им. Наредбата също така регламентира, че ваучери за храна се отпечатват само от лица, получили разрешение от министъра на финансите да осъществяват дейност като оператор, и се приемат като средство за замяна само в обекти на доставчици, които са сключили договор за обслужване с оператор. По силата на чл. 18, ал. 1 от Наредбата всички плащания между оператори и работодатели и между оператори и доставчици се извършват по банков път. Съгласно разпоредбата на чл. 18, ал. 4 от Наредбата, с изключение на случаите по чл. 11, ал. 5⁴, предоставени ваучери за храна от оператор на работодател не подлежат на връщане.

Според § 1, т. 36 от ДР на ЗКПО „ваучерите за храна“ представляват вид книжа за замяна, предоставени чрез работодателя на работниците и служителите, включително на тези по договори за управление, които се използват като разплащателно средство в ресторанти, заведения за бързо обслужване и обекти за търговия с храни съгласно сключен договор за обслужване с оператор. Според дефинициите, дадени в точка 1 от СС 32 – *Финансови инструменти*, като *паричен финансов инструмент* се разглежда онзи финансов инструмент, който ще бъде получен или платен като фиксирана или определима парична сума. Имайки предвид, че върху ваучера за храна е отпечатана неговата номинална стойност, то тогава той ще представлява договорно право (за този, който го предава), респективно договорно задължение (за този, който го получава) за получаване (предоставяне) на фиксирана парична сума, отпечатана като номинална стойност на конкретния ваучер. В конкретният случай договорното право възниква за предоставяне на стоки и услуги на стойност еквивалентна на номиналната стойност на ваучера за храна. От своя страна в определенията на понятията, дадени в точка 2 от СС 7 – *Отчет за паричните потоци*, *паричните еквиваленти* са онези краткосрочни и

¹ https://www.minfin.bg/upload/413/Ukazanie_+Vaucheri+za+hrana.pdf

² <https://www.minfin.bg/upload/51733/ukazanie-1.pdf>

³ <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135469483>

⁴ Оператор по ал. 4 се задължава в 30-дневен срок от отнемане на разрешението да възстанови и/или изплати размера на номиналната стойност на издадените от него ваучери, предявен от работодателите и доставчиците.

високоликвидни вложения, които са лесно обратими в съответните парични суми и които съдържат незначителен риск от промяна в стойността им. В разглеждания случай за ваучерите не съществува риск от промяна в тяхната стойност, тъй като ваучер с посочена върху него номинална стойност може да се използва като платежно средство само и единствено до тази стойност, отпечатана върху него. В зависимост къде се намира в обръщение измежду всички възможни участници по веригата – предприятия по смисъла на ЗСч (оператор на ваучери, предприятие – работодател, търговец), ваучерът за храна следва да се представи като паричен финансов инструмент или като паричен еквивалент.

От своя страна предприятието – работодател, което предоставя ваучери за храна на своя персонал, следва да се съобрази с принципните постановки на приложимия за целта СС 19 – *Доходи на наети лица*. Съгласно изискванията на точка 3.1, буква „е“ и буква „и“ от СС 19 като краткосрочни доходи на персонала се смятат социалните надбавки и непаричните възнаграждения на наетия персонал. Тази тяхна класификация ще задължи предприятието – работодател, спазвайки изискванията на точка 3.2 от СС 19, да представя разхода за персонала като текущ разход в отчета за приходите и разходите и съответно като текущо задължение в счетоводния баланс – **в периода, през който трудът е действително положен и за който се дължи възнаграждението в натура**, без оглед на това в кой период е направено действителното разплащане, посредством предоставянето на ваучерите на самите работници и служители. По този начин предоставянето на ваучери за храна на персонала ще е съобразено и със счетоводния принцип на начисляването, регламентиран в чл. 26, ал. 1, т. 4 от ЗСч, изискващ ефектите от стопанските събития и процеси да бъдат включен в отчета за приходите и разходите на отчиташото се предприятие в периода, за който се отнасят – в случая в отчетния период, през който е положен труда от наетите лица.

Счетоводни записвания при операторите на ваучери

Операторите на ваучери за храна, получили разрешение да извършват дейност по реда на Наредба № 7 от 9.07.2003 година, издадена от министъра на финансите, сключват договор със съответния работодател за отпечатване и предоставяне на ваучери за храна с определена номинална стойност. Обичайните търговско-правни взаимоотношения изискват операторът да получи авансово от работодателя паричната равностойност на номиналната стойност за заявените ваучери за храна. В допълнение на тази си дейност операторът изисква да му се плати дължимото комисионно възнаграждение. В повечето случаи то също се изисква да бъде платено авансово.

☛ Получените авансови средства следва да се отразят като увеличение на паричните средства по банка и съответно като задължение към конкретното предприятие – работодател. От гледна точка на изискванията на СС 18 – *Приходи* като приход следва да се представи само дължимото комисионно възнаграждение, докато входящият паричен поток, получен по повод номиналната стойност на заявените ваучери, не води до увеличаване на собствения капитал на оператора, в резултат на което не води до събитие, изискващо признаването на приходи. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разплащателна сметка в лева*

Кредит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – съответния работодател

☛ За издадената фактура по повод комисионното възнаграждение операторът ще признае приход от продажба на услуги, спазвайки счетоводния принцип на начисляването. След като услугата по отпечатване и разпространение на ваучерите за храна представлява облагаема доставка за целите на ЗДДС, то операторът следва да начисли 20% ДДС върху данъчната основа на комисионно възнаграждение. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – съответния работодател

Кредит сметка *Приходи от продажба на услуги*

Кредит сметка *Разчети за ДДС при продажби*

☛ За изработката и отпечатването на ваучерите за храна операторът извършва определени разходи, които, съгласно счетоводния принцип на начисляването, следва да се признаят в отчета за приходите и разходите на оператора в периода, през който са извършени. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разходи за външни услуги*

Дебит сметка *Разчети за ДДС при покупките*

Кредит сметка *Доставчици (Парични средства)*

☛ Фактическото предоставяне на ваучерите за храна от операторите на работодателите е стопанска операция, за която за оператора не възникват задължения за признаването на активи и пасиви. Операторът следва извън счетоводно да води информация за вида, броя, серийните номера и номиналната стойност на съответните ваучери, които предава на работодателя. Възможно е от гледна точка на счетоводната отчетност да се състави счетоводно записване на аналитично ниво по сметка *Клиенти по аванси*, с което да се идентифицира обстоятелството, че поръчаните от работодателя ваучери вече са му предоставени. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – съответния работодател

Кредит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – предоставени ваучери на съответния работодател

☛ На един по-късен етап по веригата, когато търговците, които са предоставили стоки или услуги срещу заплащане с ваучери за храна, представят пред операторите ваучерите за осребряване, за оператора задължението към

работодателя се погасява, но същевременно с това възниква задължение към търговеца с номиналната стойност на предявените за осребряване ваучери. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – предоставени ваучери на съответния работодател

Кредит сметка *Доставчици*

Аналитична подсметка – съответния търговец

☞ След като операторът преведе на търговеца номиналната стойност на предявените за осребряване ваучери, задължението към конкретния търговец се погасява и съответно операторът следва да представи намаление на паричните си средства по банка. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Доставчици*

Аналитична подсметка – съответния търговец

Кредит сметка *Разплащателна сметка в лева*

☞ За извършената услуга операторът има право на комисионно възнаграждение, което търговецът следва да му плати. Комисионното възнаграждение изисква признаването на приход от продажба на услуга, отчетена в съответствие с принципа на начисляването, като след като услугата представлява облагаема доставка за целите на ЗДДС, на датата на данъчното събитие операторът следва да начисли дължимото 20% ДДС. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти*

Аналитична подсметка – съответния търговец

Кредит сметка *Приходи от продажба на услуги*

Кредит сметка *Разчети за ДДС при продажби*

☞ Когато търговецът заплати на оператора дължимото комисионно възнаграждение, вземането на оператора се урежда. Операторът признава входящия паричен поток като актив (парични средства по банка). В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разплащателна сметка в лева*

Кредит сметка *Клиенти*

Аналитична подсметка – съответния търговец

☞ При отнемане на разрешителното на оператора той в 30-дневен срок възстановява и/или изплаща размера на номиналната стойност на издадените от него ваучери, предявени от работодателите и търговците. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – предоставени ваучери на съответния работодател

Дебит сметка *Доставчици*

Аналитична подсметка – съответния търговец

Кредит сметка *Разплащателна сметка в лева*

☛ Ако предоставените на работодателя ваучери не бъдат използвани като платежно средство от самите работници и служители в търговските обекти на търговците **в определеният им срок**, те губят качеството си да бъдат платежно средство. За оператора подобни ваучери с изтекъл срок представляват основание той да погаси своето задължение към работодателите и съответно да признае приход съобразно принципа на начисляването. Този приход не представлява облагаема доставка за целите на ЗДДС, поради което операторът не начислява ДДС. В своите хронологични счетоводни регистри операторът следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти по аванси*

Аналитична подсметка – предоставени ваучери на съответния работодател

Кредит сметка *Други приходи*

Аналитична подсметка – отписани задължения.

Счетоводни записвания при работодателите

☛ Със сключване на договорни отношения между работодателя и оператора на ваучери и във връзка със заявката за закупуване на ваучерите за храна работодателят следва авансово да преведе номиналната стойност на заявените ваучери, а честа практика е плащането да включва и дължимото комисионно възнаграждение на оператора. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Доставчици по аванси*

Аналитична подсметка – съответния оператор

Кредит сметка *Разплащателна сметка в лева*

☛ Получената фактура за дължимото комисионно възнаграждение на оператора следва, съобразно счетоводния принцип на начисляването, да се признае за текущ счетоводен разход за периода, през който е получена услугата. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разходи за външни услуги***Дебит сметка** *Разчети за ДДС при покупките***Кредит сметка** *Доставчици по аванси*

Аналитична подсметка – съответния оператор

☛ При фактическото получаване на ваучерите за храна работодателят урежда своето вземане от оператора и признава получените ваучери за храна

като парични еквиваленти. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да състави следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна

Кредит сметка *Доставчици по аванси*

Аналитична подсметка – съответния оператор

☞ Начисляването на дължимите ваучери за храна като непарично възнаграждение на персонала, в съответствие с изискванията на точка 3.2 от СС 19, изисква признаването на разход и съответно признаването на задължения към персонала за онзи отчетен период, за който лицето е положило труд, за който се дължи възнаграждение от работодателя под формата на ваучери за храна. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разходи за заплати*

Аналитична подсметка – социални разходи, предоставени в натура – ваучери за храна

Кредит сметка *Персонал*

☞ Фактическото раздаване на ваучерите за храна на персонала на отчеташото се предприятие изисква в счетоводните регистри на работодателя да се отчете погасяване на задължението към персонала и съответно намаление на паричните еквиваленти под формата на ваучери за храна. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Персонал*

Кредит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна

☞ В случаите, когато работодателят има задължението да облага с данък върху разходите по чл. 204, ал. 1, т. 2, буква „б“ от ЗКПО социалните разходи, предоставени в натура под формата на ваучери за храна, превишаващи размера от 200 лева месечно, давани на всяко наето лице, начисленият данък в размер на 10% върху данъчната основа, определена по реда на чл. 214 от ЗКПО, изисква от работодателя да признае като текущ счетоводен разход и съответно задължение към бюджета дължимия данък. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други разходи*

Аналитична подсметка – данък върху разходите по чл. 204, ал. 1, т. 2 от ЗКПО

Кредит сметка *Други разчети с бюджета*

☞ Внасянето на годишния размер на данъка върху разходите по сметка на компетентната ТД на НАП в срок до 30 юни на следващата година изисква в хронологичните счетоводни регистри на работодателя да се отчете погасяване

на задължението за данъци върху разходите срещу съответното намаляване на паричните средства на предприятието. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други разчети с бюджета*

Кредит сметка *Разплащателна сметка в лева*

☞ При установени липси на ваучери за храна, за които няма виновно лице, намалението на икономическите ползи през отчетния период под формата на намаление на паричните еквиваленти, което води до намаляване на собствения капитал и не е свързано с разпределения между собствениците на капитала, изисква от предприятието, с оглед спазване на счетоводния принцип на начисляването, да се отчете текущ счетоводен разход⁵. В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други разходи*

Аналитична подсметка – липси на краткотрайни активи

Кредит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна

☞ При попадане в хипотезата на чл. 11, ал. 5 от Наредба № 7 от 9.07.2003 г. при фактическо връщане на неизползваните от предприятието ваучери обратно на оператора, на който му е отнето разрешителното, е налице стопанска операция, която изисква признаването на един актив (парични средства) и отписването на друг актив (парични еквиваленти). В своите хронологични счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разплащателна сметка в лева*

Кредит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна

☞ В случаите, когато в патримониума на работодателя са налични ваучери за храна, чийто срок е изтекъл, то икономическата същност на обстоятелството изисква при конкретната фактическа обстановка работодателя да отпише ваучерите, тъй като от тях не може да получи бъдещи икономически ползи. Документалното обосноваване на стопанската операция изисква съставянето на първичен счетоводен документ по реда на чл. 6, ал. 3 от ЗСч, засягащ единствено дейността на предприятието, с който да се документира бракуването на паричните еквиваленти и отчитането на текущ счетоводен разход⁶, съобразен с принципа на начисляването. В своите хронологични

⁵ На основание чл. 28, ал. 1 от ЗКПО не се признават за данъчни цели счетоводно отчетените разходи от липса да краткотрайни активи, които не се дължат на непреодолима сила.

⁶ По аргумент на противното, на разпоредбата на чл. 28, ал. 2 от ЗКПО, счетоводно отчетените разходи за брак на краткотрайни активи, които не са материални запаси, **са данъчно признати**. Тоест при бракуване на неизползваните ваучери поради изтекъл срок, след като предприятието няма да очаква бъдещи икономически ползи от тяхното използване, отчетеният текущ счетоводен разход от отписване номиналната стойност на бракуваните ваучери ще бъде признат за целите на ЗКПО и ще се признава за данъчен разход при определяне на данъчния финансов резултат на предприятието – работодател.

счетоводни регистри работодателят следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други разходи*

Аналитична подсметка – брак на краткотрайни активи

Кредит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна

Счетоводни записвания при търговците

Търговците са онези данъчно задължени лица, които са сключили договор с операторите да приемат ваучерите за храна като платежно средство по повод извършените от тях продажби на стоки и услуги.

☛ При извършена продажба на търговците в техните търговски обекти на стоки или услуги, за които приемат като заплащане ваучери за храна, възникват основания за признаване на нетни приходи от продажби по реда на СС 18 и съответно признаването на получените ваучери като парични еквиваленти. За облагаемите доставки търговецът е длъжен да начисли предвидения за целта ДДС по действащата данъчна ставка (9% или 20%). В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна от съответния оператор

Кредит сметка *Приходи от продажба на стоки*

Кредит сметка *Приходи от продажба на услуги*

Кредит сметка *Разчети за ДДС при продажби*

☛ Съгласно изискванията на чл. 14, ал. 3 от Наредба № 7 от 9.07.2003 г. за условията и реда за издаване и отнемане на разрешение за извършване на дейност като оператор на ваучери за храна и осъществяване дейност като оператор, когато сумата на закупените стоки е по-ниска от номиналната стойност на ваучера, ползвателят няма право да получи остатъка до номиналната стойност на предоставения ваучер. В случай че стойността на закупената стока е по-ниска от номиналната стойност на ваучера за храна, с който тя е заплатена, разликата следва да се отчете като приход в счетоводните регистри на търговеца. В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна от съответния оператор

Кредит сметка *Други приходи*

☛ При представяне на ваучерите от страна на търговците пред съответните оператори за осребряване възникват основания за отписване на номиналната стойност на паричните еквиваленти и за признаване като вземане паричната сума, подлежаща на плащане. В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Клиенти*

Аналитична подсметка – съответния оператор

Кредит сметка *Други парични средства*

Аналитична подсметка – ваучери за храна от съответния оператор

☞ При фактическото изплащане номиналната стойност на предявените ваучери търговците уреждат своето вземане от операторите и признават като актив получените парични средства. В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разплащателна сметка в лева***Кредит сметка** *Клиенти*

Аналитична подсметка – съответния оператор

☞ За получената фактура за дължимото комисионно възнаграждение на оператора за търговеца, спазвайки счетоводния принцип на начисляването, възникват основания за признаване на текущ счетоводен разход за периода, през който е получена услугата. В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Разходи за външни услуги***Дебит сметка** *Разчети за ДДС при покупките***Кредит сметка** *Доставчици*

Аналитична подсметка – съответния оператор

☞ Когато търговецът заплати на оператора дължимото комисионно възнаграждение, пасивът към оператора се погасява срещу намаление на паричните средства на търговеца. В своите хронологични счетоводни регистри търговецът следва да направи следното счетоводно записване:

Дебит сметка *Доставчици*

Аналитична подсметка – съответния оператор

Кредит сметка *Разплащателна сметка в лева***Счетоводна матрица на модела на отчитане на ваучерите за храна – представена посредством следния пример:**

Исходни данни: Работодател сключва договор с оператор за закупуване на ваучери за храна, които ще се раздават на персонала през 2022 година под формата на социален разход, предоставен в натура по смисъла на чл. 209, ал. 1 от ЗКПО (предвиждащ освобождаване от данък върху разходите за раздадените ваучери за храна в размер до 200 лева месечно на всяко наето лице. Съгласно списъчния състав за финансовата 2022 година работодателят ще се нуждае от ваучери с номинална стойност в размер на 100 000 лева, като той поръчва на оператора ваучери за храна с номинална стойност в размер на 105 000 лева. За услугата към оператора по отношение отпечатването на ваучерите се дължи комисионно възнаграждение в размер на 120 лева с включен 20% ДДС.

Операторът отпечатва ваучерите и ги предава на работодателя, като за тяхната изработка той плаща на друго предприятие (печатница) възнаграждение в размер на 60 лева с включен 20% ДДС.

През месец декември 2022 година списъчният състав е намален, но предприятието решава полагащите се ваучери на напусналите работници и служители в размер на 2 000 лева да се раздадат пропорционално на останалия списъчен състав. Налице е превишение на ваучерите за храна над размера от 200 лева месечно, поради което върху сумата от 2 000 лева работодателят дължи 10% данък върху разходите по реда на чл. 204, ал. 1, т. 2, буква „б“ от ЗКПО, чийто размер е 200 лева (2 000 лв. x 10% = 200 лв.).

Към 31 декември 2022 година работодателят извършва инвентаризация и установява липса на ваучери с номинална стойност в размер на 1 500 лева, за които не е установено да има вина материално отговорното лице. През 2023 година работодателят преустановява социалната си политика. Неизползваните ваучери за храна с номинална стойност 3 500 лева остават неизползвани и техният срок да могат да се използват като платежно средство изтича през 2023 година. Имайки предвид че предприятието – работодател не очаква бъдещи икономически ползи от тези ваучери на стойност 3 500 лева, през 2023 година е взето решение същите да се бракуват и номиналната им стойност е отчетена на разход в текущия финансов резултат на работодателя за финансовата 2023 година.

От раздадените на персонала ваучери за храна с номинална стойност в размер на 100 000 лева се оказва, че в търговските обекти на търговеца са използвани само ваучери с номинална стойност в размер на 99 950 лева. За една от покупките, която е била на стойност 8 лева, е заплатено с ваучер с номинал от 10 лева, като ресто от 2 лева не е върнато на купувача, тъй като, съгласно приложимата нормативна уредба, ползвателят няма право да получи остатък до номиналната стойност на предоставения ваучер. Използваните ваучери с номинална стойност в размер на 99 950 лева са предявени от търговеца за изплащане от страна на оператора. За осъществената услуга търговецът дължи на оператора на ваучери комисионно възнаграждение в размер на 48 лева с включен 20% ДДС. Съгласно договорените условия операторът превежда на търговеца номиналната стойност на предявените за осребряване ваучери в размер на 99 950 лева, като от своя страна операторът удържа от дължимата сума размера на дължимото комисионно възнаграждение в размер на 48 лева.

През 2023 година операторът прави инвентаризация на дадените на работодателя ваучери за храна и установява, че от раздадените ваучери с номинална стойност в размер на 105 000 лева само 99 950 лева са използвани в търговските обекти на търговеца и съответно са предявени за осребряване от търговеца. Остатъкът от ваучерите за храна с номинална стойност в размер на 5 050 лева остават неизползвани и техният срок за ползване като платежно средство е изтекъл. За целта операторът отчита увеличението на икономическите изгоди в размер на 5 050 лева като текущ счетоводен приход през 2023 година.

На база на изходните данни конкретните стопански операции и търговско-правни сделки, осъществени през 2022 и 2023 година, намират следното отражение в хронологичните счетоводни регистри на трите предприятия

I. Работодател;

II. Оператор; и

III. Търговец

както следва:

1. За поръчката от страна на работодателя на ваучери за храна с номинална стойност в размер на 105 000 лева и за дължимото комисионно възнаграждение в размер на 120 лева с включен 20% ДДС работодателят превежда на оператора авансово сума в размер на 105 120 лева. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Д-т с/ка Доставчици по аванси – 105 120 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор К-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 105 120 лв.
Оператор	Д-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 105 120 лв. К-т с/ка Клиенти по аванси – 105 120 лв. Аналитична подсметка – съответния работодател
Търговец	Х

2. За платените от оператора суми на печатницата за отпечатване на ваучерите за храна в размер на 60 лева с включен 20% ДДС е издадена фактура от печатницата. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	Д-т с/ка Разходи за външни услуги – 50 лв. Д-т с/ка Разчети за ДДС при покупки – 10 лв. К-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 60 лв.
Търговец	Х

3. За извършената услуга от оператора в полза на работодателя за изработване на ваучерите за храна е издадена фактура за дължимото комисионно възнаграждение в размер на 120 лева с включен 20% ДДС. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Д-т с/ка Разходи за външни услуги – 100 лв. Д-т с/ка Разчети за ДДС при покупки – 20 лв. К-т с/ка Доставчици по аванси – 120 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор
Оператор	Д-т с/ка Клиенти по аванси – 120 лв. Аналитична подсметка – съответния работодател К-т с/ка Разчети за ДДС при продажби – 20 лв. К-т с/ка Приходи от продажба на услуги – 100 лв.
Търговец	Х

4. Операторът предава на работодателя ваучери за храна с номинална стойност в размер на 105 000 лева. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Д-т с/ка Други парични средства – 105 000 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна К-т с/ка Доставчици по аванси – 105 000 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор
Оператор	Д-т с/ка Клиенти по аванси – 105 000 лв. Аналитична подсметка – съответния работодател К-т с/ка Клиенти по аванси – 105 000 лв. Аналитична подсметка – <u>предоставени ваучери</u> на съответния работодател
Търговец	Х

5. В съответствие с принципните постановки на точка 3.2 от СС 19 работодателят отчита като текущ разход за финансовата 2022 година и съответно като текущо задължение за персонала дължимите ваучери за храна за периода, през който персоналът е положил труда. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Д-т с/ка Разходи за заплати – 100 000 лв. Аналитична подсметка – социални разходи в натура – ваучери за храна К-т с/ка Персонал – 100 000 лв.
Оператор	Х
Търговец	Х

6. През 2022 година работодателят е предоставил на своя персонал ваучери за храна в размер на 100 000 лева. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Д-т с/ка Персонал – 100 000 лв. К-т с/ка Други парични средства – 100 000 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна
Оператор	Х
Търговец	Х

7. За допълнителното дадени през месец декември 2022 година ваучери на намаления списъчен състав в размер на 2 000 лева е налице превишение на предоставените ваучери за храна от 200 лева за всеки месец от календарната 2022 година на всяко наето лице. Превишението от 2 000 лева е обложено с 10% данък върху разходите по реда на чл. 204, ал. 1, т. 2, буква „б“ от ЗКПО. Дължимият данък върху разходите в размер на 200 лева е отчетен като текущ счетоводен разход за 2022 година. Дължимият данък е внесен по сметка на компетентната ТД на НАП в срок през следващата 2023 година. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	<p align="center"><u>През 2022 г.</u></p> <p>Д-т с/ка Други разходи – 200 лв. Аналитична подсметка – данък върху разходите – чл. 204, ал. 1, т. 2 от ЗКПО</p> <p>К-т с/ка Други разчети с бюджета – 200 лв.</p> <p align="center"><u>През 2023 г.</u></p> <p>Д-т с/ка Други разчети с бюджета – 200 лв. К-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 200 лв.</p>
Оператор	Х
Търговец	Х

8. През 2022 година работниците и служителите са използвали своите ваучери за храна с номинална стойност в размер на 99 950 лева, като са закупили в търговските обекти на търговеца стоки на стойност 99 948 лева с включен 20% ДДС. За една от покупките на стойност 8 лева е предоставен ваучер за храна с номинална стойност от 10 лева, като превишението от 2 лева е отчетено като текущ приход при търговеца. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	Х
Търговец	<p>Д-т с/ка Други парични средства – 99 950 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна от съответния оператор</p> <p>К-т с/ка Приходи от продажба на стоки – 83 290 лв.</p> <p>К-т с/ка Разчети за ДДС при продажби – 16 658 лв.</p> <p>К-т с/ка Други приходи – 2 лв.</p>

9. Търговецът предава за осребряване пред оператора ваучери за храна с номинална стойност в размер на 99 950 лева. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	<p>Д-т с/ка Клиенти по аванси – 99 950 лв. Аналитична подсметка – <u>предоставени ваучери</u> на съответния работодател</p> <p>К-т с/ка Доставчици – 99 950 лв. Аналитична подсметка – съответния търговец</p>
Търговец	<p>Д-т с/ка Клиенти – 99 950 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор</p> <p>К-т с/ка Други парични средства – 99 950 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна от съответния оператор</p>

10. За извършената услуга от оператора в полза на търговеца за осребряване на ваучерите за храна е издадена фактура за дължимото комисионно възнаграждение в размер на 48 лева с включен 20% ДДС. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	Д-т с/ка Клиенти – 48 лв. Аналитична подсметка – съответния търговец К-т с/ка Разчети за ДДС при продажби – 8 лв. К-т с/ка Приходи от продажба на услуги – 40 лв.
Търговец	Д-т с/ка Разходи за външни услуги – 40 лв. Д-т с/ка Разчети за ДДС при покупки – 8 лв. К-т с/ка Доставчици – 48 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор

11. Операторът превежда на търговеца предявените за осребряване ваучери с номинална стойност в размер на 99 950 лева, като приспада сумата от 48 лева, дължима за неговото комисионно възнаграждение. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	Д-т с/ка Доставчици – 99 950 лв. Аналитична подсметка – съответния търговец К-т с/ка Клиенти – 48 лв. Аналитична подсметка – съответния търговец К-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 99 902 лв.
Търговец	Д-т с/ка Разплащателна сметка в лева – 99 902 лв. Д-т с/ка Доставчици – 48 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор К-т с/ка Клиенти – 99 950 лв. Аналитична подсметка – съответния оператор

12. В резултат на проведената през 2022 година инвентаризация при работодателя е установена липса на ваучери в размер на 1 500 лева. Счетоводно отчетеният разход от липса на краткотрайните активи не е признат за целите на ЗКПО. През следващата 2023 година е установено, че нераздадени ваучери на стойност в размер на 3 500 лева са с изтекъл срок на годност и същите не могат да се ползват като платежно средство, както и не могат да се върнат обратно на оператора. Ваучерите са бракувани, като счетоводно отчетеният разход е данъчно признат за целите на ЗКПО. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	<u>През 2022 г.</u> Д-т с/ка Други разходи – 1 500 лв. Аналитична подсметка – липса на краткотрайни активи К-т с/ка Други парични средства – 1 500 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна <u>През 2023 г.</u> Д-т с/ка Други разходи – 3 500 лв. Аналитична подсметка – брак на краткотрайни активи К-т с/ка Други парични средства – 3 500 лв. Аналитична подсметка – ваучери за храна
Оператор	Х
Търговец	Х

13. През 2023 година операторът сравнява предадените на работодателя ваучери с тези, които са му предявени за осребряване от търговеца. Установява, че от предадените ваучери с номинална стойност в размер на 105 000 лева като предявени за осребряване от търговеца са му върнати ваучери с номинална стойност в размер на 99 950 лева. Ваучерите на стойност в размер на 5 050 лева са със изтекъл срок и същите вече не могат да му бъдат предявени от търговеца, както и не могат да му бъдат върнати от работодателя. За оператора са налице предпоставки през 2023 година да отчете увеличението на икономическите изгоди през отчетния период като текущ счетоводен приход. Съставени са следните счетоводни записвания:

Работодател	Х
Оператор	Д-т с/ка Клиенти по аванси – 5 050 лв. Аналитична подсметка – <u>предоставени ваучери</u> на съответния работодател К-т с/ка Други приходи – 5 050 лв. Аналитична подсметка – отписани задължения
Търговец	Х

Заклучение

Приложимото ни счетоводно законодателство изцяло е ориентирано към съставянето на финансовите отчети и към представянето на активите, пасивите, собствения капитал, включително и начислените приходи и разходи за съответния отчетен период. С отпадането на националния сметкоплан и задължителните примерни счетоводни записвания организацията на текущата счетоводна отчетност е въпрос, който трябва да бъде решаван изцяло от ръководството на отчитащото се предприятие. На база на нашите наблюдения практикуващите счетоводители, освен спазването на счетоводните стандарти по отношение съставянето на финансовите отчети, имат интерес и към текущото счетоводно отчитане на стопанските операции. Надяваме се с настоящата статия голяма част от въпросите за текущите счетоводни записвания, свързани с използването на ваучерите за храна, да са намерили своя отговор и всички участници по веригата – оператори, работодатели и търговци, да отразяват честно и вярно търговско-правните сделки и събития, по които те са участници в своите хронологични счетоводни регистри.

Библиографска справка:

1. ЗКПО, обн., ДВ, бр. 105 от 22 декември 2006 г., последно доп., ДВ, бр. 51 от 1 юли 2022 г.
2. Наредба № 7 от 9.07.2003 г. за условията и реда за издаване и отнемане на разрешение за извършване на дейност като оператор на ваучери за храна и осъществяване дейност като оператор.
3. СС 19 – Доходи на персонала.
4. УК – 3 от 21.03.2005 г. Указание за счетоводно отчитане, представяне и данъчно третиране на механизма на предоставяне на ваучерите за храна.

5. УК – 1 от 10.05.2022 г. Указание относно счетоводно отчитане, представяне и данъчно третиране на механизма на предоставяне на ваучерите за храна по чл. 209, ал. 1 от Закона за корпоративното подоходно облагане.

ACCOUNTING MATRIX OF THE FOOD VOUCHER ACCOUNTING MODEL

Hristo Dosev

Certified Public Accountant, Registered Auditor

Managing Partner

“Dosevi – consultations and audit” LTD &

“Tartey consult” LTD – Gabrovo

Keywords:	Summary
Food vouchers Social expenditure in kind AS 19 Accounting treatment Staff benefits Employees	<p>The accounting treatment of the mechanism for the provision of food vouchers under Art. 1 of the Corporate Income Tax Act has been repeatedly discussed in the professional community. On this subject, the Ministry of Finance has issued two guidelines, UK-3 of 2005 and UK-1 of 2022, which have permanently established a mechanism of ongoing accounting of business transactions carried out by all participants in the chain – employer enterprises, food voucher operators and retailers accepting food vouchers as a means of payment. The fact that 2022 has become a particularly attractive year for businesses to use food vouchers as part of their social policy has brought back into focus the particularities of current accounting by journal entries in the accounting records of businesses participating in the scheme. This article will aim to satisfy the ongoing accounting needs of all businesses using food vouchers by presenting a matrix which, through the prism of a specific factual setting, will attempt to give all the possible accounting entries that each business should make. Based on the applicable statutory accounting framework and the guidelines issued by the competent authorities, the article will provide answers to many questions raised by practitioners related to the process of ongoing accounting of transactions and events carried out by enterprises in the country.</p>